

Sjukt stressigt

– Arbetsmiljön i välfärden måste förbättras

#sjuktstressigt

Inledning

Sjukskrivningar orsakade av stress ökar i snabb takt. Dagligen försvinner kompetenta medarbetare in i stressrelaterade sjukskrivningar. Detta är något som måste förändras. Vi behöver ett schyst arbetsliv, där arbetsmiljön istället stimulerar utveckling och professionalism.

Vision har låtit Försäkringskassan ta fram siffror på sjukskrivningar kopplade till stress under de senaste fem åren. Och de tidigare opublicerade siffrorna visar att vi står inför en mycket allvarlig situation. Stressen i arbetslivet är ett hot mot vår välfärd.

Det är nämligen inom välfärden som stressrelaterade sjukskrivningar är vanligast. Här finns de yrken som toppar listan, däribland socialsekreterare, diakoner, fritidspedagoger, biståndsbedömare och socialpedagoger.

Vad de har gemensamt? Jo, de är alla yrken som kräver högre utbildning, innebär mycket kontakt med andra människor – och de är nästan uteslutande kvinnodominerade.

I den här rapporten visar Vision hur de allt hårdare arbetsvillkoren i den kvinnodominerade välfärden slår mot såväl kvinnor som män. Problemet är strukturellt och kan till en del förklaras med de villkorsskillnader som finns mellan kvinno- och mansdominerade yrken och verksamheter.

För kvinnor som arbetar i ett kvinnodominerat yrke är risken att bli sjukskriven till följd av stress 44 procent högre än för kvinnor som arbetar inom ett mansdominerat yrke. Och för män som arbetar inom ett kvinnodominerat yrke är risken dubbelt så stor att bli sjukskriven till följd av stress jämfört med män som arbetar inom ett mansdominerat yrke.

Siffrorna talar sitt tydliga språk. De ojämsställda villkoren mellan kvinno- och mansdominerade yrken och verksamheter får allvarliga konsekvenser. Det går inte längre att lägga på socialsekreterarna en orimlig arbetsbörda. Det håller inte längre att behandlingsassistenterna har ansvar för långt fler personer än vad verksamheten eller bemanningen är avsedd för. Eller att cheferna i kvinnodominerade verksamheter har ett alldeles för stort antal medarbetare som dessutom jobbar geografiskt utspritt.

En sjukskrivning till följd av stress drabbar den enskilda medarbetaren hårt. För samhället och vår gemensamma välfärd innebär sjukskrivningarna en stor påfrestning. Dels kostar de många miljarder kronor varje år. Dels är välfärden beroende av de medarbetare som nu sjukskrivs i en oroväckande hög takt.

Politiker och arbetsgivare måste ta ansvar för att de viktiga medarbetarna i välfärden inte ska bli sjuka av stress. Det innebär bland annat att psykosociala arbetsmiljöproblem måste tas på lika stort allvar som fysiska risker på arbetsplatsen. Det innebär också att fokus måste ligga på de strukturer som skapar ohälsa på arbetsplatsen, istället för att de stressrelaterade sjukskrivningarna ses som individuella problem.

Just nu tas flera viktiga initiativ på olika nivåer för att förbättra den psykosociala arbetsmiljön. Det är bra. Och Vision bidrar gärna för att fler ska må bra på jobbet.

A handwritten signature in black ink, which appears to read "Veronica Magnusson". The signature is fluid and cursive.

Veronica Magnusson,
förbundsordförande Vision

Sammanfattning

Stress är den vanligaste orsaken till sjukskrivning och antalet stressrelaterade sjukfall ökar i snabb takt. Kvinnor drabbas oftare än män, men siffror som Försäkringskassan tagit fram för Vision visar att också män drabbas hårdare när de arbetar i kvinnodominerade yrken. Allra störst risk att sjukskrivas för stress löper kvinnor som arbetar i kvinnodominerade yrken. Det beror sannolikt på att de drabbas dubbelt av de ojämställda strukturer i samhället som finns både på och utanför arbetsmarknaden.

Visions statistik från Försäkringskassan visar bland annat:

- ▶ De yrken som har allra högst andel startade sjukfall till följd av stress är yrken som kräver högre utbildning, innebär mycket kontakt med människor och är nästan uteslutande kvinnodominerade.
- ▶ Gruppen ”Socialsekreterare och psykologer m.fl.”, där 80 procent är kvinnor, har högst andel startade sjukfall till följd av stress på hela arbetsmarknaden.
- ▶ Det är betydligt vanligare att kvinnor sjukskrivs till följd av stress än män, men de startade sjukfallen som orsakats av stress är också fler bland både kvinnor och män i kvinnodominerade yrken. Risken för en man att bli sjukskriven till följd av stress är mer än dubbelt så stor om han arbetar i ett kvinnodominerat yrke jämfört med ett mansdominerat yrke.

Visions slutsatser utifrån statistiken:

Politiker och arbetsgivare måste ta ansvar för att de som har i uppdrag att stödja, utbilda och vårda andra människor inte ska bli sjuka av stress. Det innebär att man måste:

- ▶ Ta psykosociala arbetsmiljöproblem på lika stort allvar som fysiska risker på arbetsplatsen.
- ▶ Säkerställa att det finns en balans mellan krav och resurser i alla välfärdens verksamheter, oavsett om majoriteten av de anställda är kvinnor eller män.
- ▶ Ge chefer tid att leda och förutsättningar att skapa en god arbetsmiljö för sina anställda i alla välfärdens verksamheter, oavsett om majoriteten av de anställda är kvinnor eller män.
- ▶ Fokusera på de strukturer som skapar ohälsa på arbetsplatsen istället för att enbart efterbehandla individuella problem när de redan uppstått. Det kräver bland annat företagshälsovård som arbetar förebyggande med organisatorisk och social arbetsmiljö på arbetsplatsen.

Om statistiken

Vision har låtit Försäkringskassan ta fram siffror över antal startade sjukfall kopplat till stressrelaterad ohälsa (diagnoskod F43) per tusen anställda uppdelat på yrke och kön under perioden 2010-2014.¹ Siffrorna beskriver antalet nya sjukfall som är längre än 14 dagar. Siffrorna är inte tidigare publicerade.

Centrala begrepp och definitioner:

Antal startade sjukfall/1000 anställda: Antal startade sjukfall längre än 14 dagar med sjukpenning, rehabiliteringspenning samt varianter av dessa under ett kalenderår. Varje sjukfall representerar en unik individ. Samma individ förekommer inte flera gånger i statistiken.

Sjukfall till följd av stress: I rapporten redovisas sjukfall sorterade under diagnoskoden F43 i Försäkringskassans statistik. Kategorin innehåller stressrelaterad psykisk ohälsa, exempelvis utmattningssyndrom och akut stressreaktion.

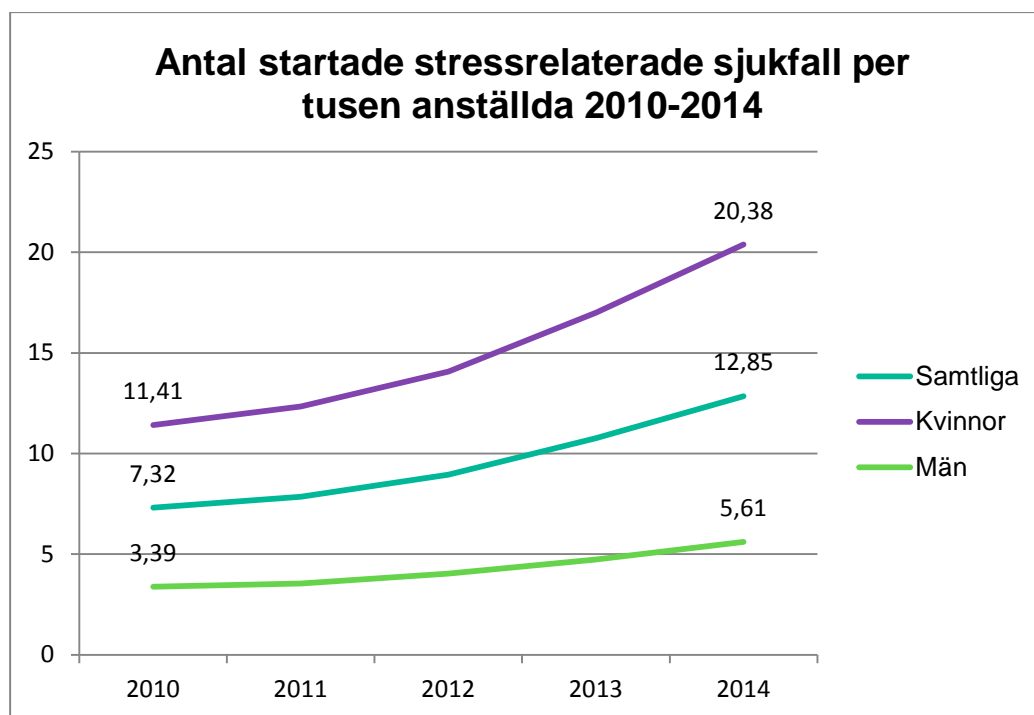
Psykologer och socialsekreterare m.fl: I den här rapporten redovisas statistik uppdelat efter yrkeskodningen SSYK96 på tresiffrig nivå. Gruppen ”psykologer och socialsekreterare m.fl” utgörs till nästan 80 procent av undergruppen ”socialsekreterare och kuratorer”. Här ingår förutom nämnda grupper bland andra fältassistenter, familjehemssekreterare och diakoner.

Behandlingsassistenter och fritidsledare m.fl: Innefattar två undergrupper där gruppen ”behandlingsassistenter” m.fl är den största. Utöver behandlingsassistenter ingår här till exempel LSS-handläggare, biståndsbedömare och socialpedagoger.

¹ Då en yrkesindelning har färre än 500 anställda har gruppen exkluderats från statistiken till följd av statistiksekretessen.

Sjukskrivningar orsakade av stress ökar i snabb takt

Sjukskrivningarna i Sverige ökar just nu i snabb takt. Det är framförallt kvinnor som sjukskrivs och stress är den vanligaste sjukskrivningsorsaken. Antalet personer som är sjukskrivna till följd av stress har ökat med över 70 procent bara mellan åren 2012 och 2014. Bland kvinnor har antalet nya sjukfall (per tusen anställda) kopplade till stress nästan fördubblats sedan 2010, vilket diagrammet nedan visar. Kvinnors sjukskrivningar till följd av stress står för en betydande del av de ökande sjuktalet.³

Källa: Försäkringskassan, siffror framtagna på uppdrag av Vision.

Stressen är särskilt stor i kvinnodominerade yrken

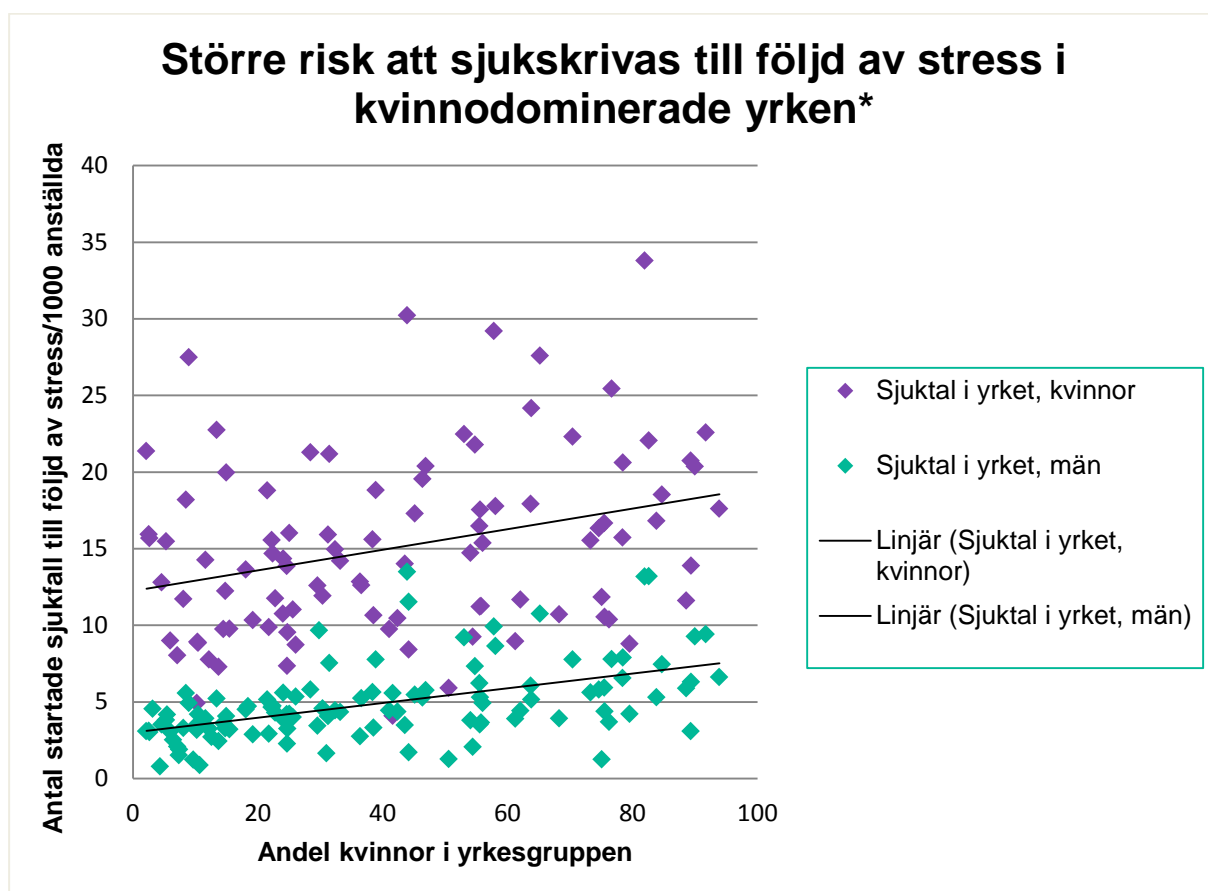
Vision har låtit Försäkringskassan ta fram siffror över de stressrelaterade sjukskrivningarna de senaste fem åren (2010-2014) uppdelat på kön och yrkestillhörighet. Det är betydligt vanligare att kvinnor sjukskrivs till följd av stress än män, men de startade stressrelaterade sjukfallen är också fler bland både kvinnor och män i kvinnodominerade yrken.⁴

² Antalet personer med stress som sjukskrivningsorsak har ökat från cirka 15 000 år 2012 till 26 000 år 2014 enligt pressmeddelande från Försäkringskassan 2015- 04-01

https://www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/4ab827ab-5977-420b-a9e7-9bc74aadd11f/pm_+sjukfall_med_+psykiska_diagnoser.pdf?MOD=AJPERES

³ Antalet nya sjukfall över 14 dagars längd i psykisk sjukdom ökade från 72 000 till 125 000 mellan 2009 och 2014. En ökning med 53 000 sjukfall. För kvinnor var ökningen i F43 "Stressreaktioner" från 21 000 till 44 000 dvs. 23 000 sjukfall eller 43 procent av den totala ökningen på 53 000 för psykiska sjukdomar. Totalt var ökningen i F43 från 28 000 till 57 000, dvs. 29 000 sjukfall eller 55 procent av den totala ökningen i psykiska sjukdomar. (Uppgifter från Försäkringskassans analytiker.) Andelen psykiska sjukdomar motsvarar 40 procent av alla sjukfall totalt.

⁴ En regressionsanalys av antalet startade sjukfall/1000 anställda och andelen kvinnor i yrket visar på ett signifikant samband mellan fler kvinnor i yrket och risken för att bli sjukskriven på grund av stress.

Källa: Försäkringskassan (antal startade sjukfall/1000 anställda till följd av stress 2013) och SCB (andel kvinnor i yrket 2013). Visions egna beräkningar.⁵

För kvinnor är risken att bli sjukskriven till följd av stress 44 procent högre för den som arbetar i ett kvinnodominerat yrke⁶ jämfört med ett mansdominerat yrke och risken är som allra störst bland socialsekreterare och psykologer. Att arbeta i ett kvinnodominerat yrke har dock ännu större betydelse för mäns risk att sjukskrivas för stress. Män som arbetar i ett kvinnodominerat yrke löper mer än dubbelt så stor risk att sjukskrivas till följd av stress jämfört med män som arbetar i ett mansdominerat yrke. Som bilden ovan visar ligger kvinnors stressrelaterade sjukskrivningstal genomgående på en högre nivå på i stort sett hela arbetsmarknaden. Det har med största sannolikhet att göra med att flera ojämförbara strukturer på och utanför arbetsmarknaden som påverkar hälsan samverkar.

⁵ 2013 har valts som årtal eftersom 2014 års siffror över sjukfall och andel kvinnor i yrket inte går att kombinera till följd av nya yrkeskoder hos SCB.

*Kvinnodominerat yrke (minst 80 procent kvinnor), mansdominerat yrke (minst 80 procent män)

⁶ Vi har valt att definierar kvinno- respektive mansdominerat yrke som ett yrke med minst 80 procent representation av det ena könet. Jämförelsen är gjord mellan dessa två grupper. Även en regressionsanalys visar på ett signifikant samband mellan andelen kvinnor i yrket och risken för att bli sjukskriven, vilket bilden ovan visar.

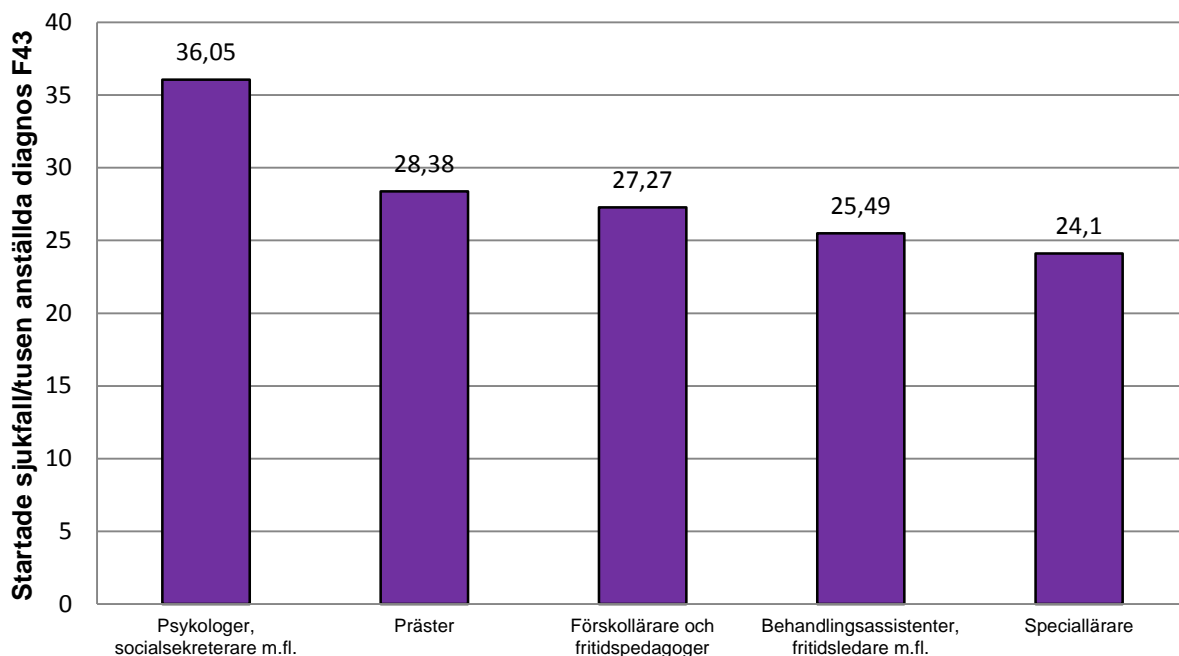
Källa: Försäkringskassan, Visions egna beräkningar⁷.

Psykologer och socialsekreterare är den yrkeskategori som har allra flest startade sjukskrivningar kopplade till stress på hela arbetsmarknaden. Diagrammet nedan visar att även behandlingsassistenter, präster, förskollärare och fritidspedagoger samt speciallärare är yrkesgrupper som är hårt drabbade. Förutom att det nästan uteslutande handlar om kvinnodominerade välfärdsyrken, är det även yrken som kräver högre utbildning och som innebär mycket kontakt med människor, ofta barn och unga. Även tidigare undersökningar pekar på att personer i så kallade kontaktyrken löper stor risk att bli sjuka av sitt arbete.⁸

⁷ *Kvinnodominerat yrke (minst 80 procent kvinnor), mansdominerat yrke (minst 80 procent män) 2013 har valts som årtal eftersom 2014 års siffror över sjukfall och andel kvinnor i yrket inte går att kombinera till följd av nya yrkeskoder hos SCB.

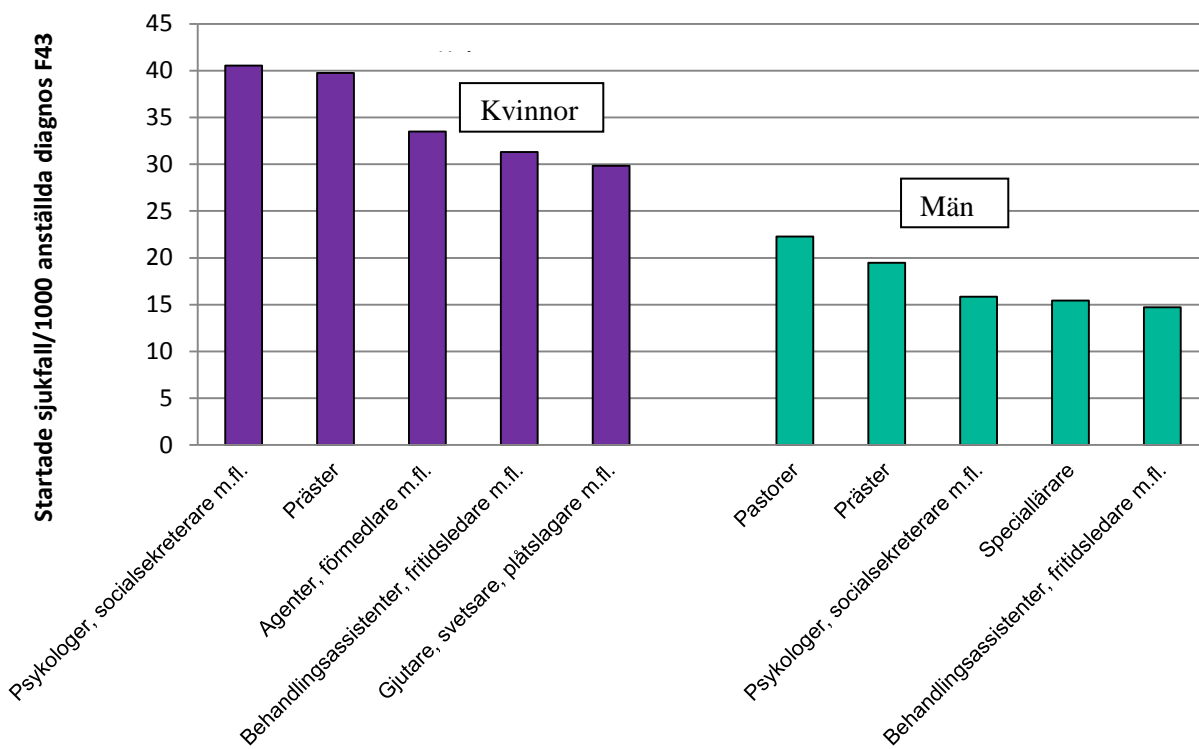
⁸ Se till exempel AFA försäkring (2015)

Yrken med högst antal startade sjukfall per antal anställda till följd av stress 2014

Källa: Försäkringskassan 2015. Siffror framtagna för Vision.

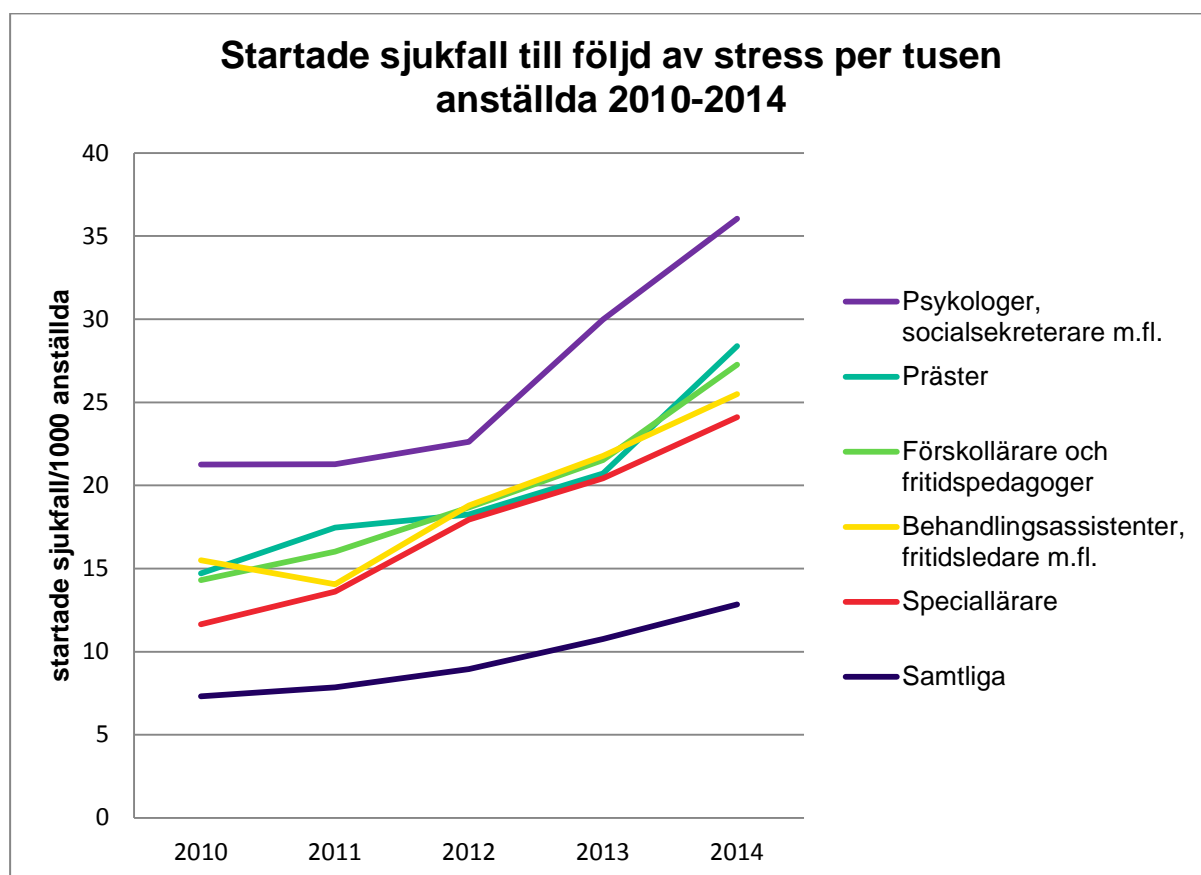
Yrken med högst antal startade sjukfall per antal anställda till följd av stress 2014, uppdelat på kvinnor och män

Källa: Försäkringskassan 2015. Siffror framtagna för Vision.

Andelen startade sjukfall orsakade av stress har ökat för samtliga yrken i diagrammet nedan sedan 2010. För socialsekreterare och psykologer har den största ökningen skett de sista två åren, medan övriga yrkesgrupper visar en mer jämn ökning.

Källa: Försäkringskassan 2015. Siffror framtagna för Vision.

Antal startade sjukfall/1000 anställda i diagnos F43 per år.	2010	2011	2012	2013	2014
Yrkesgrupp					
Psykologer, socialsekreterare m.fl.	21,26	21,28	22,62	29,99	36,05
Präster	14,72	17,46	18,26	20,72	28,38
Förskollärare och fritidspedagoger	14,31	16,02	18,68	21,53	27,27
Behandlingsassistenter, fritidsledare m.fl.	15,5	14,06	18,79	21,78	25,49
Speciallärare	11,64	13,62	17,95	20,43	24,1
Samtliga yrkesgrupper	7,32	7,85	8,95	10,76	12,85
Samtliga yrkesgrupper, kvinnor	11,41	12,34	14,07	17	20,38
Samtliga yrkesgrupper, män	3,39	3,54	4,04	4,73	5,61

Källa: Försäkringskassan 2015. Siffror framtagna för Vision.

Vad orsakar stress i arbetslivet?

Det finns flera skäl till varför människor drabbas av stressrelaterad ohälsa. Försäkringskassan har inte kunnat ge något svar på varför de stressrelaterade sjukskrivningarna ökat så kraftigt. Man konstaterar dock att diagnosen är vanligast i kontaktyrken som vård, omsorg och skola⁹. Hur arbetsituationen ser ut är en nyckelfaktor för att förklara varför människor blir sjuka av stress. Nedan beskrivs ett antal faktorer som påverkar den psykosociala arbetsmiljön, med särskilt fokus på situationen i kvinnodominerade yrken.

Höga krav och litet inflytande bidrar till ohälsa

Inom forskningen är krav-kontroll-stödmodellen mycket etablerad. En hälsosam arbetsmiljö innebär en balans mellan krav och kontroll samt ett gott stöd. Arbetstagaren behöver till exempel kunna bestämma över hur och när de egna arbetsuppgifterna ska göras och när det är dags för paus, men också känna ett inflytande över större beslut som påverkar arbetsplatsen.¹⁰

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) som gör systematiska forskningssammanställningar, har bland annat konstaterat att vissa typer av krav, lågt stöd och pressande arbete hänger samman med symptom på utmattning. De har också konstaterat att personer som upplever att arbetstagare som har en arbetsituation där belöningen upplevs som liten i förhållande till ansträngningen också utvecklar mer symptom på utmattningssyndrom än andra.¹¹

När forskare undersökt ett antal kommuner och landsting med relativt låg respektive hög sjukfrånvaro hittade de sex stycken så kallade ”friskfaktorer”:

- ▶ närvarande ledarskap
- ▶ positiv inställning till kompetensutveckling
- ▶ fungerande kommunikation (till exempel mellan medarbetare och chef)
- ▶ möjlighet att byta arbetsuppgifter
- ▶ prioritering av arbetsuppgifter vid hög arbetsbelastning
- ▶ systematiskt arbetsmiljöarbete¹²

Ojämställda arbetsvillkor

Kvinnor är klart överrepresenterade i sjukskrivningsstatistiken och har också på flera sätt väsentligt sämre arbetsvillkor än män, särskilt vad gäller den psykosociala arbetsmiljön. De yrken där medarbetarna i högre utsträckning än andra upplever brister i den psykosociala arbetsmiljön finns inom kvinnodominerade områden som vård, skola och omsorg.¹³ Studier har också visat att graden av negativ stress (höga krav och låg kontroll) är högre för både kvinnor och män i kvinnodominerade yrken.¹⁴

När arbetsmiljöverket jämfört arbetsvillkoren i den kvinnodominerade hemtjänsten med den mansdominerade tekniska förvaltningen i flera kommuner har de kunnat peka på konkreta villkorsskillnader mellan de olika verksamheterna. Deras inspektioner visar till exempel att cheferna i hemtjänsten har ansvar för fler medarbetare, att arbetsituationen för både chefer och medarbetare i hemtjänsten är mer pressad, att de har mindre möjligheter att påverka sin arbetsituation och mindre resurser.¹⁵

⁹ <http://www.dn.se/ekonomi/dramatisk-okning-av-stressrelaterade-sjukskrivningar/>

¹⁰ Stressforskningsinstitutet, Stockholms universitet (2014).

¹¹ SBU (2014)

¹² AFA försäkring s.5-6

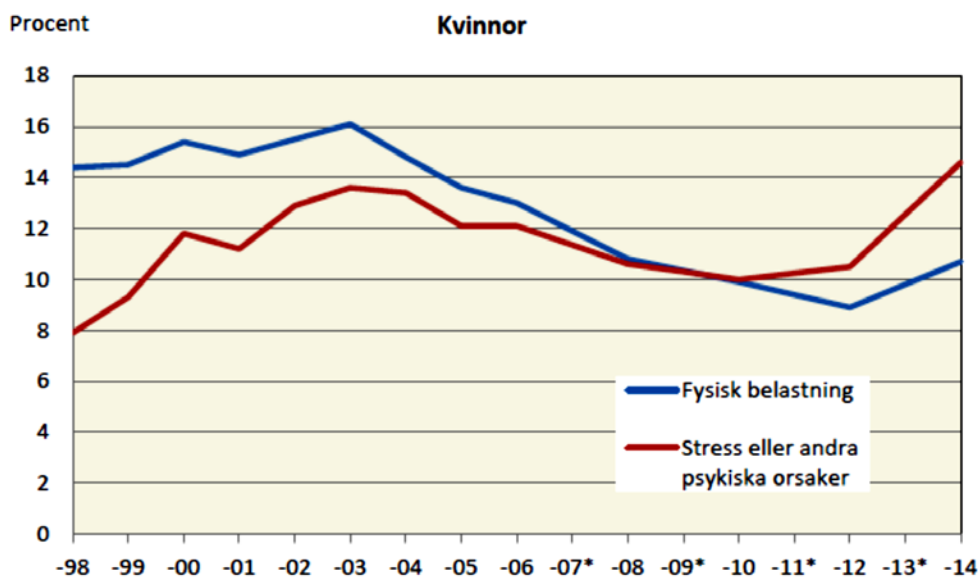
¹³ Försäkringskassan (2014:4) s.39

¹⁴ SOU 2014:30

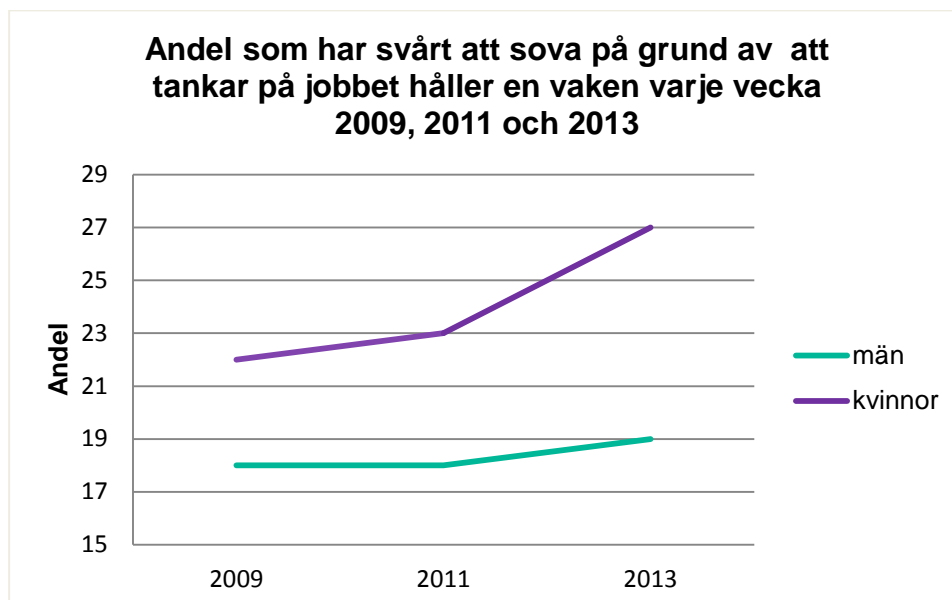
¹⁵ Arbetsmiljöverket (2014:3 b)

Det finns fler tecken på att kvinnors arbetsmiljö har blivit mer stressande de senaste åren än just ökade sjukskrivningstal. Fler och fler kvinnor uppger till exempel att de har svårt att sova på grund av tankar på arbetet.¹⁶ Andelen kvinnor som rapporterar arbetsorsakade besvär till följd av stress och psykiska orsaker har också ökat.

Kvinnor med arbetsorsakade besvär till följd av fysisk belastning respektive stress eller andra psykiska orsaker 1998–2006, 2008, 2010, 2012 och 2014

Källa: Arbetsmiljöverket (2014:4)

Källa: SCB, arbetsmiljöundersökningen

¹⁶ Arbetsmiljöverket (2014:3 a) s 11

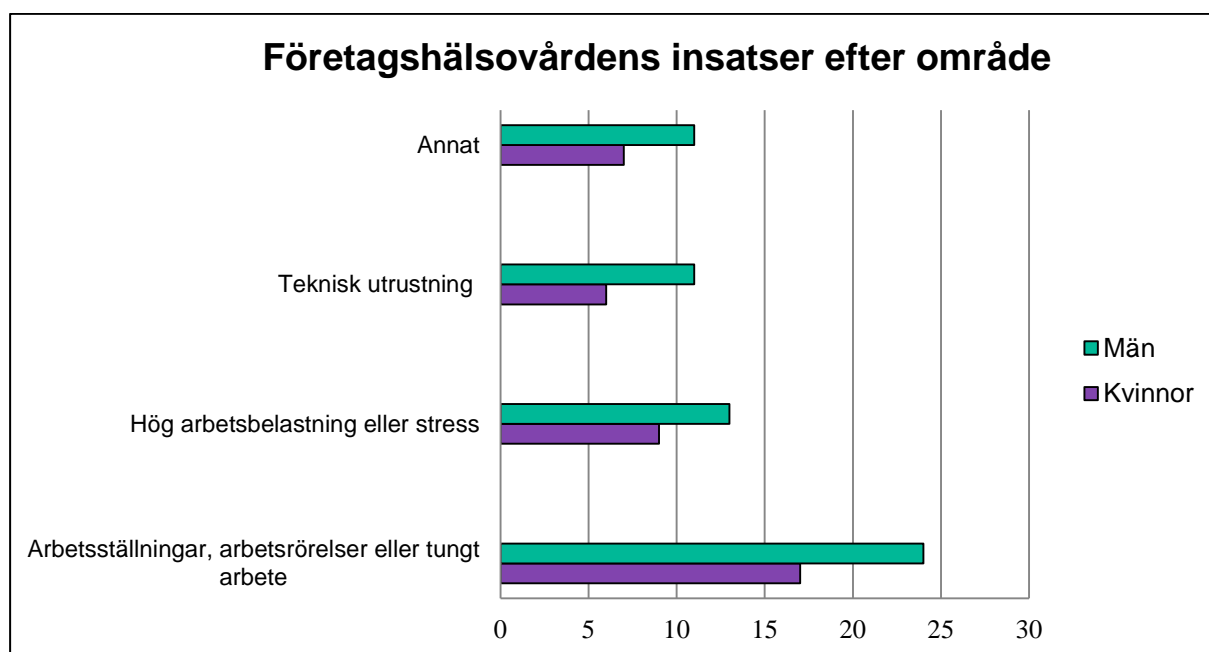
Ohållbar arbetsbelastning inom socialt arbete

Socialtjänsten är en strakt kvinnodominerad del av arbetsmarknaden. Runt 80 procent av socialsekreterarna är kvinnor.¹⁷ Den ansträngda arbetsmiljön inom socialtjänsten är väl belagd genom rapporter, inspektioner och forskning. Socialsekreterarnas arbetssituation präglas av en kombination av hög arbetsbelastning och arbetsuppgifter av hög svårighetsgrad. Sammantaget innebär det en extremt ansträngd arbetssituation där många socialsekreterare tvingas arbeta över, ta med arbete hem, hoppa över luncher och raster samt gå till arbetet vid tillfällen när de egentligen borde vara hemma och vila vid sjukdom.¹⁸ Det är förstås en arbetssituation förenad med stora risker för hälsan.

Arbetssituationen för personer inom annan social verksamhet, till exempel olika former av boendeverksamhet, är inte lika väl utforskad. Men både sjuktalen och Arbetsmiljöverkets undersökningar pekar på en ansträngd situation även här. Till exempel visar Arbetsmiljöverkets sammanställningar att andelen med besvär till följd av stress och psykiska påfrestningar var nästan dubbelt så hög i gruppen ”behandlingsassistenter m.fl” jämfört med samtliga arbetstagare 2014.¹⁹

Otillräckligt stöd för den som är stressad

Stödet för personer som drabbas av ohälsa till följd av stress är otillräckligt. Företagshälsovårdens insatser handlar ofta om den fysiska arbetsmiljön, medan insatser som rör den psykosociala arbetsmiljön är mera ovanliga. Diagrammet nedan visar dessutom att män i högre utsträckning än kvinnor uppger att de fått stöd av Företagshälsovården gällande arbetsbelastning och stress, trots att problemet är vanligare bland kvinnorna.

Källa: Arbetsmiljöundersökningen 2013. Egen bearbetning.

En studie av Företagshälsovården i kommuner och landsting pekar på att det finns ett glapp mellan de problem som faktiskt drabbar personalen och de insatser som Företagshälsovården kan bistå med. Citaten nedan från en representant för en HR-avdelning belyser det:

” [...] jag tror, om man tittar nu på vad som händer, på våra senaste medarbetarenkäter och så, och på ohälsotalen som stiger. Och vi vet att det är psykosomatiska sjukdomar, det är utmärkning av

¹⁷ SKL Antal anställda efter ålder, kön och personalgrupp i kommuner nov 2014

¹⁸ Tham (2014)

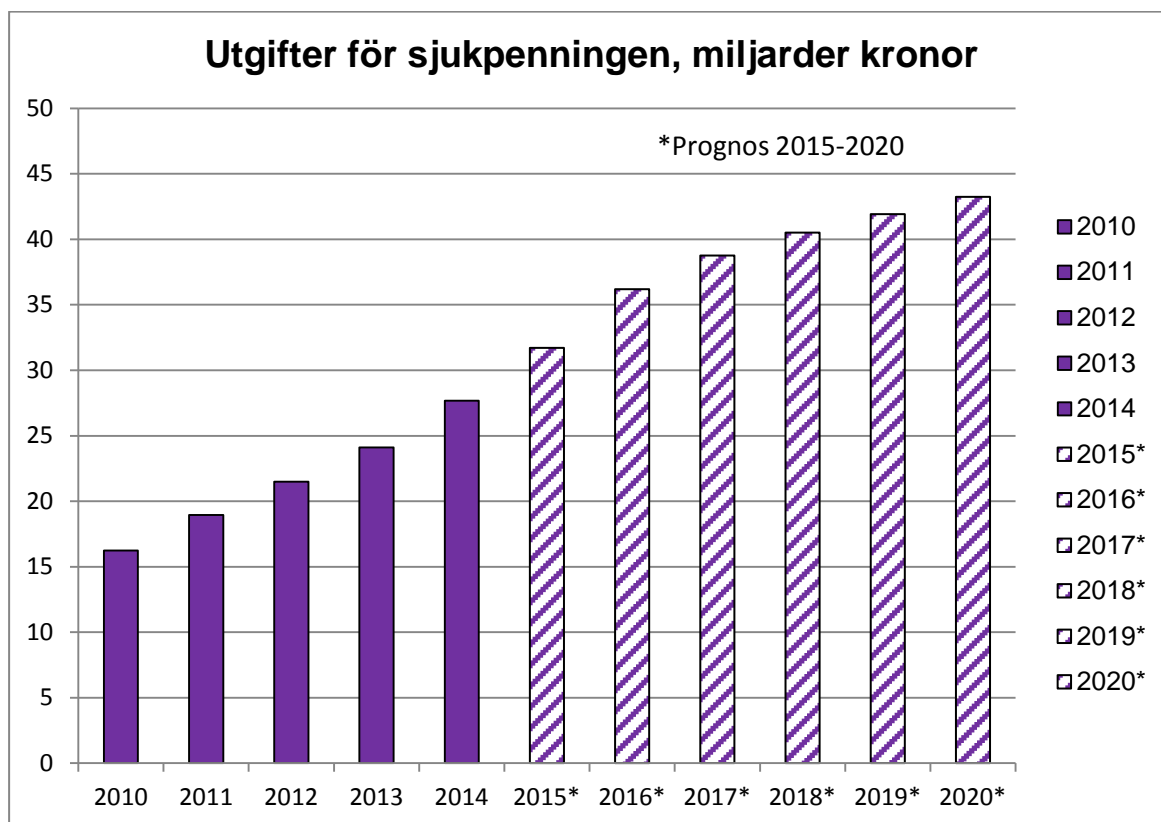
¹⁹ Arbetsmiljöverket (2014:4) s. 113

psykiatriska diagnoser. Det kan ingen käck managementkonsult – ni förstår vad jag menar, det krävs en annan kompetens. Och där tycker jag de [FHV]är flata. De måste erövra.”²⁰

Samma studie visar också att Företagshälsovården främst används till individuella hälsofrämjande insatser och rehabilitering och i väldigt liten utsträckning för att förebygga att ohälsa uppstår på arbetsplatserna. Ytterligare ett problem vad gäller tillgången till företagshälsovård är att anställda ofta behöver motivera sitt behov av att besöka Företagshälsovården för närmaste chef. Psykisk ohälsa, stress och utbrändhet är tabubelagda ämnen som kan vara känsliga att prata med en chef om. Därför kan kraven på att informera en chef bli ett hinder för människor att söka sig till Företagshälsovården i tid.

Kostnader för sjukskrivningar

Sjukförsäkringen är en stor utgiftspost för staten. Utgifterna för sjukpenningen har ökat successivt sedan 2010 och kommer enligt Försäkringskassans prognos fortsätta öka i stadig takt fram till 2020.

Källa: Försäkringskassans årsredovisningar 2010-2014 samt Anslagsbelastning och prognos för anslag inom Försäkringskassans ansvarsområde budgetåren 2015–2020 (publicerad 26 januari 2016)

Sjukskrivningar är kostsamt inte bara för staten utan även för arbetsgivaren. En uträkning som Labora Konsultforum AB gjort på uppdrag av organisationen ”Hjärnkoll” med hjälp av verkliga exempel visar att en sjukskrivning till följd av stress kostat arbetstagaren minst 150 000 kronor. Ett annat exempel är en längre sjukskrivning till följd av utmattningsdepression som beräknades kosta arbetsgivaren minst 500 000 kronor.²¹

²⁰ Schmitd och Sjöström (2015) s.28

²¹ Johrén Anders (2013) s.14ff

Stressen i arbetslivet hotar välfärden

Att stressen i arbetslivet i allt större utsträckning når så ohälsosamma nivåer att människor blir sjuka får allvarliga konsekvenser. För den enskilda medarbetaren som drabbas innebär det ofta både psykiskt och fysiskt lidande, som inte sällan blir långvarigt, och som sätter spår även på längre sikt än själva sjukfrånvaron. För samhället och vår gemensamma välfärd innebär sjukskrivningarna en enorm påfrestning. Sjukskrivningarna kostar miljarder för staten och för kommuner, landsting och regioner som arbetsgivare. Dessutom är vår gemensamma välfärd beroende av de medarbetare som nu sjukskrivs i en oroväckande hög takt. Deras sjukfrånvaro påverkar de barn och familjer som ständigt måste etablera nya relationer till socialsekreterare, lärare eller förskolepersonal. Relationer som kräver tillit och som kan ta lång tid att bygga upp.

Att kvinnor sjukskrivs i högre grad än män är en effekt av ojämställda strukturer i samhället som vi kan påverka. Det kommer att kräva ett brett spektrum av insatser på flera nivåer. Men hur kvinnor och män har det på arbetet är en nyckelfaktor. Både kvinnor och män drabbas av att den psykosociala arbetsmiljön i kvinnodominerade välfärdyrken är bristfällig. Dagligen försvinner kompetenta medarbetare in i onödiga sjukskrivningar som hade kunnat förebyggas och undvikas.

Visions slutsatser

Synen på vad som är en riskfylld arbetsmiljö måste moderniseras. I dagens arbetsliv är psykiska påfrestningar ett lika allvarligt hot mot hälsan som de fysiska. Stressen i arbetslivet skulle inte behöva öka i den takt de gör idag om riskerna med den faktiskt togs på allvar. Orimligt hög arbetsbelastning, bristfälligt stöd och för litet inflytande över det egna arbetet måste betraktas som hälsofaror på samma sätt som tunga lyft och belastande arbetsställningar.

Det har tagits flera viktiga initiativ för att förändra synen på arbetsmiljö, exempel på det är den nya föreskrift som arbetsmiljöverket tagit fram om organisatorisk och social arbetsmiljö (AFS 2015:4) och den arbetsmiljöstrategi där regeringen pekar ut den psykosociala arbetsmiljön som särskilt viktig. Men om man menar allvar med att faktiskt åtgärda de brister som leder till stress och sjukdom måste man också hantera frågan om de förutsättningar som råder i många kvinnodominerade yrken där gapet mellan krav och resurser sällan går ihop, det gäller inte minst inom socialtjänsten. Om arbetsbelastningen är skyhögt samtidigt som chefen ska ta ansvar för ett orimligt högt antal anställdas arbetsmiljö, är utsikterna att bryta en negativ spiral av ohälsa och sjukskrivningar mycket små.

Politiker och arbetsgivare måste ta ansvar för att de som har i uppdrag att stödja, utbilda och vårda andra människor inte ska bli sjuka av stress. Det innebär att man måste:

- ▶ Ta psykosociala arbetsmiljöproblem på lika stort allvar som fysiska risker på arbetsplatsen.
- ▶ Säkerställa att det finns en balans mellan krav och resurser i alla välfärdens verksamheter, oavsett om majoriteten av de anställda är kvinnor eller män.
- ▶ Ge chefer tid att leda och förutsättningar att skapa en god arbetsmiljö för sina anställda i alla välfärdens verksamheter, oavsett om majoriteten av de anställda är kvinnor eller män.
- ▶ Fokusera på de strukturer som skapar ohälsa på arbetsplatsen istället för att enbart efterbehandla individuella problem när de redan uppstått. Det kräver bland annat företagshälsovård som arbetar förebyggande med organisatorisk och social arbetsmiljö på arbetsplatsen.

Referenser:

AFA försäkring (2015) *Psykiska diagnoser i kontaktyrken inom vård, skola och omsorg.*

AFA försäkring *Från risk till frisk – om friskfaktorer i kommuner och landsting*

Arbetsmiljöverket (2014:3 a) *Arbetsmiljön 2013*

Arbetsmiljöverket (2014:4) *Arbetsorsakade besvär 2014*

Arbetsmiljöverket (2014:3 b) *Projektrapport – Inspektioner av kvinno- och mansdominerad kommunal verksamhet, hemtjänst och teknisk förvaltning*

Försäkringskassan (2016) *Anslagsbelastning och prognos för anslag inom Försäkringskassans ansvarsområde budgetåren 2015–2020 (publicerad 26 januari 2016)*

Johrén Anders (2013), Labora Konsultforum AB, på uppdrag av Hjärnkoll
Har företag råd att inte hantera psykisk ohälsa? Vinster med att förebygga psykisk ohälsa på jobbet

SBU (2014) *Arbetsmiljöns betydelse för symptom på depression och utmattningssyndrom
En systematisk litteraturöversikt.*

Schmidt Lisa & Sjöström John (2015) *Användning av företagshälsovård i kommuner och landsting.
IVL-rapport C 125*

SOU 2015:50 *Hela lönen, hela tiden: Utmaningar för ett jämställt arbetsliv.* Slutbetänkande av
Delegationen för jämställdhet i arbetslivet

Stressforskningsinstitutet, Stockholms universitet (2014). *Arbetsorganisation och hälsa: Två modeller
för psykosocial arbetsmiljöforskning. Temabladd.*

Tham Pia (2014) *Prövning och profession: en kunskapsöversikt om arbetsbelastning i socialtjänsten.
med att förebygga psykisk ohälsa på jobbet*

Sjukt stressigt

– Arbetsmiljön i välfärden måste förbättras

För frågor om rapporten, kontakta:

Jenny Andersson, utredare
jenny.andersson@vision.se
08 789 63 74

eller Visions förbundsordförande:

Veronica Magnusson
veronica.magnusson@vision.se
08 789 63 19

Presskontakter:

Maria Martinsson, pressekreterare
maria.martinsson@vision.se
070 655 50 48

Nina Odermalm Schei, presschef
nina.odermalmschei@vision.se
073 056 70 33